

ANALÝZA VÝVOJA NEZAMESTNANOSTI V ČASE HOSPODÁRSKEJ KRÍZY NA SLOVENSKU

ANALYSIS OF UNEMPLOYMENT DURING THE ECONOMIC CRISIS IN SLOVAKIA

Ing. Juraj Zachar

Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta PEDAS, Katedra spojov
juraj.zachar@fpedas.uniza.sk

doc. Dr. Ing. Margita Majerčáková

Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta PEDAS, Katedra spojov

Abstrakt:

Článok sa zaoberá problematikou nezamestnanosti na Slovensku. Hlavným cieľom, je poukázať na výšku nezamestnanosti na Slovensku a jej zmenu počas hospodárskej krízy. V úvode článku je rozobratá teoretická problematika danej témy. Po teoretickej časti nasleduje konkrétna analýza nezamestnanosti v čase krízy. Interpretácia je znázornená pomocou grafov a tabuliek na ktorých vidieť rozdiely výšky nezamestnanosti na Slovensku a v jednotlivých krajoch a okresoch Slovenska. Článok obsahuje aj porovnanie výšky nezamestnanosti na Slovensku a v Českej republike.

Abstract:

The article deals with the issue of the unemployment in Slovakia. The main objective of article is to highlight the unemployment rate in Slovakia and its change during the economic crisis. At the beginning of the article the theoretical problem of the topic is analyzed. After the theoretical part follows the ananalysis of unemployment in time of crisis. Interpretation is illustrated by graphs and tables, where the differences in the unemployment rates in Slovakia and in individual regions and districts of Slovakia can be seen. The article includes a comparison of the unemployment rate in Slovakia and the Czech Republic.

Kľúčové slová:

nezamestnanosť, nezamestnaný, miera nezamestnanosti.

Key words:

unemployment, unemployed, the unemployment rate.

JEL: E 24

Úvod

Nezamestnanosť predstavuje jeden z najzávažnejších problémov, ktorý zasahuje do takmer všetkých stránok života nielen nezamestnaného jednotlivca, ale aj jeho blízkych. V konečnom dôsledku sa nezamestnanosť netýka len tých, ktorí musia denne riešiť problémy v rámci svojho osobného statusu, ale pociťuje to aj spoločnosť ako celok. Každý z nás môže určitú časť svojho života prežiť ako nezamestnaný. Preto ľudí bez práce netreba odsudzovať. Každá krajina sa usiluje o to, aby bola nezamestnanosť v štáte čo najnižšia. Čím je viac nezamestnaných ľudí, tým sú väčšie výdavky štátu. Nezamestnanosť hovorí takisto aj o životnej úrovni občanov v štáte, o ich spokojnosti alebo nespokojnosti s podmienkami ponúkaných pracovných miest.

Snahou tohto článku a zároveň aj jeho hlavný cieľom je poukázať a popísať celkovú situáciu nezamestnanosti na Slovensku. Jedným z parciálnych cieľov článku je poukázať na jednotlivé kraje Slovenska, ktoré nesú najväčší podiel nezamestnanosti na Slovensku. Dôležitým cieľom práce je vykonať analýzu **porovnania výšky** nezamestnanosti počas hospodárske krízy na Slovensku a v jednotlivých krajoch. Pre dosiahnutie týchto cieľov, je potrebné vysvetliť základné pojmy súvisiace s danou témou, metódy a postupy získavania údajov pre vykonanie analýzy. Cieľom článku je aj poukázať na použitie rôznych metód pri výpočte nezamestnanosti na Slovensku. V článku sú uvedené aj niektoré príčiny vzniku krízy.

1 Metódy a základný aparát pojmov

Čo to vlastne „nezamestnanosť“ je? Tento pojem má veľa definícií, ale každá vypovedá rovnakú podstatu. Definícia **nezamestnanosti** je založená na tom, „že osoba schopná práce je vyradená z možnosti pracovať v platenom zamestnaní“.⁹ Takúto osobu nazývame nezamestnaný. Pojem „*nezamestnaný*“ evokuje dojem, že ide o človeka, ktorý „nič nerobí“ a žije zo sociálnych dávok na úkor ostatných. V súčasnosti je takmer každé rozhodnutie človeka konfrontované s možnosťou straty zamestnania. Niektorí sa v pozícii nezamestnaného ocitne z objektívnych dôvodov (napríklad skrachuje podnik, v ktorom pracoval), ale vyvíja pritom maximálne úsilie, aby bol v radoch nezamestnaných čo najkratšie. Na druhej strane sú ľudia, ktorým vyhovuje byť bez práce a dostávať štátne dávky. Niektorí ľudia sú často „dobrovoľne donútení“ (najmä matky s malými deťmi) rozšíriť rady nezamestnaných a pomerne dlho v nich zotrvávať. **Nezamestnaní** „sú vlastne ľudia, ktorí nie sú zamestnaní, ale aktívne hľadajú prácu, sú ochotní pracovať alebo čakajú na to, aby sa do zamestnania mohli vrátiť“.¹⁰ V odbornej terminológii sa nezamestnanou osobou označuje „*uchádzač o zamestnanie*“.

Uchádzač o zamestnanie (UoZ) je „občan (starší ako 15 rokov) hľadajúci zamestnanie, zaradený do evidencie nezamestnaných na ÚP (úradoch práce) po podaní písomnej žiadosti o sprostredkovanie zamestnania“.¹¹ Ďalej je vhodné vysvetliť pojem disponibilný UoZ. Je to „UoZ, ktorý bezprostredne po ponuke voľného pracovného miesta môže nastúpiť do pracovného pomeru“.¹²

Pri vysvetľovaní pojmov je ešte vhodné objasniť si pojem ekonomicky aktívne obyvateľstvo (EAO). Jednoducho povedané, je to tá časť obyvateľstva, ktorá sa používa pri výpočte miery nezamestnanosti. V zlomku sa nachádza v menovateli a touto hodnotou sa delí celkový počet nezamestnaných za dané obdobie. Do ekonomicky aktívneho obyvateľstva zaraďujeme všetkých zamestnaných aj nezamestnaných. Jednoducho ich sčítame dokopy. Odborná definícia EAO znie: „(pracovná sila) - všetky osoby vo veku od 15 rokov, ktoré patria medzi pracujúcich v civilnom sektore, nezamestnaných alebo príslušníkov ozbrojených zložiek“.¹³

2 Metódy výpočtu miery nezamestnanosti

Na Slovensku existujú dva spôsoby (dve rôzne metódy) výpočtu miery nezamestnanosti. Jeden je uskutočňovaný Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR), druhý je uskutočňovaný Štatistickým úradom Slovenskej republiky (ŠÚ SR). Úlohou týchto metód je získavanie empirických dát a ich následná interpretácia pomocou štatistickej deskripcie a štatistickej inferencie. Tieto dva spomenuté úrady nepoužívajú rovnakú metódu na zber údajov, a preto existujú rozdielne výsledky výpočtu miery nezamestnanosti.

⁹SAMUELSON, P.A – NORDHAUS, W.D. 2000. *Ekonomía*. Bratislava: ELITA, 2000. ISBN 80-8044059-X.

¹⁰MARTINCOVÁ, Marta. 2002. *Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*. Bratislava: IURA EDITION, 2002. ISBN 80-89047-31-9.

¹¹Metodické vysvetlenie pojmov, <http://www.statistics.sk/pls/elisw/utiData.htmlBodyWin?uic=80>

¹²Metodické vysvetlenie pojmov, <http://www.statistics.sk/pls/elisw/utiData.htmlBodyWin?uic=80>

¹³Metodické vysvetlenie pojmov, <http://www.statistics.sk/pls/elisw/utiData.htmlBodyWin?uic=80>

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny vypočítava a zverejňuje mieru nezamestnanosti mesačne z počtu osôb registrovaných na úradoch práce. Byť evidovaným uchádzačom o zamestnanie je právom občana nie jeho povinnosťou. Uchádzačom o zamestnanie je občan, ktorý môže pracovať, chce pracovať a hľadá si zamestnanie a je vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie úradu, a ktorý:

- nie je zamestnanec v pracovnom pomere alebo v obdobnom pracovnom vzťahu
- neprevádzkuje ani nevykonáva samostatnú zárobkovú činnosť,
- nevykonáva zárobkovú činnosť v členskom štáte EÚ alebo v cudzine,
- vykonáva zárobkovú činnosť, za ktorú mzda alebo odmena nepresahuje 65 % zo sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu, platného k prvému dňu kalendárneho mesiaca, za ktorý sa preukazuje výška mzdy alebo odmeny, zvýšeného o príslušné úhrady preddavku na poistné na zdravotné poistenie a poistného na sociálne poistenie platené zamestnancom a preddavku na daň z príjmov, pričom za zárobkovú činnosť sa považuje osobné vykonávanie činností na základe pracovnoprávného vzťahu podľa osobitného predpisu alebo iného právneho vzťahu podľa osobitných predpisov.

Nato, aby bola osoba evidovaná ako právoplatný uchádzač o zamestnanie, musí *podať osobne písomnú žiadosť o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie*. Žiadosť sa podáva v tom územnom obvode kde má žiadateľ miesto trvalého pobytu.

Ústredie práce potom vypočítava nezamestnanosť sčítaním všetkých evidovaných osôb na regionálnych úradoch práce. Ak sú tieto osoby schopné ihneď nastúpiť do práce, označujeme ich ako „disponibilní uchádzači o zamestnanie“. Pokiaľ tieto osoby nie sú schopné ihneď nastúpiť do práce (napríklad z dôvodu práceneschopnosti alebo sa práve zúčastňujú rekvalifikačného kurzu či absolventskej praxe), označujeme ich ako „uchádzači o zamestnanie“. Tento počet potom Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR každý mesiac porovná s počtom ekonomicky aktívnych ľudí (zamestnaní plus nezamestnaní) za predchádzajúci rok a vypočíta mieru nezamestnanosti. Ak je teda miera nezamestnanosti vypočítaná z osôb, ktoré môžu okamžite nastúpiť do práce, označujeme ju ako „disponibilná miera nezamestnanosti“, ak z osôb, ktoré nemôžu hneď nastúpiť do práce, označujeme ju ako „skutočná, reálna miera nezamestnanosti“ (táto miera nezamestnanosti je o niekoľko percentuálnych bodov vyššia ako disponibilná miera nezamestnanosti). Túto metódu používa Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Zlomkom by sa tento výpočet dal znázorniť:

$$\frac{\text{disponibilní } UoZ}{\text{ekonom.aktiv.obyv}} \times 100 \quad \text{alebo} \quad \frac{UoZ}{\text{ekonom.aktiv.obyv}} \times 100$$

Všeobecný vzorec pre výpočet miery nezamestnanosti je:

$$\text{Miera nezamestnanosti: } u\% = \frac{U}{L} \times 100^{14}$$

Kde L = E + U

L- pracovná sila alebo ekonomicky aktívne obyvateľstvo

E- zamestnaní

U- nezamestnaní

Druhý výpočet uskutočňuje Štatistický úrad SR (ŠÚ SR). Na meranie miery nezamestnanosti používa úrad metódu **výberového zisťovania pracovných síl (VZPS)**. Podľa metodiky VZPS sa za nezamestnaného považuje osoba staršia ako 15 rokov, ktorá súčasne spĺňa tri podmienky:

- a) v referenčnom týždni nemala platenú prácu,

¹⁴MARTINCOVÁ, Marta. 2002. *Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*. Bratislava: IURA EDITION, 2002. ISBN 80-89047-31-9.

b) v posledných štyroch týždňoch si ju aktívne hľadala, alebo si prácu našla a do zamestnania nastúpi najneskôr do 3 mesiacov,

c) je schopná nastúpiť do zamestnania najneskôr do dvoch týždňov.¹⁵

„Tieto osoby môžu, ale nemusia byť evidované na úradoch práce ako uchádzači o zamestnanie. Za aktívne spôsoby hľadania si zamestnania sa považujú: hľadanie si zamestnania prostredníctvom úradov práce alebo súkromných sprostredkovateľní práce, prostredníctvom príbuzných alebo známych, využívaním inzercie, priamym oslovením zamestnávateľov, zúčastnením sa pohovorov na prijatie do zamestnania a podnikaním krokov na začatie vlastnej podnikateľskej činnosti“.¹⁶ Použitá metodika plne korešponduje s odporúčaniami Medzinárodnej organizácie práce (ILO).

Štatistické zisťovanie je vykonávané u obyvateľstva na základe náhodného výberu bytov vo všetkých 79 okresoch SR. Výberové zisťovanie pracovných síl prebieha na území SR nepretržite od začiatku roka 1993. Spracovanie, vyhodnocovanie a publikovanie výsledkov sa vykonáva so štvrťročnou periodicitou. Predmetom zisťovania VZPS sú všetci obyvatelia SR, ktorí v referenčnom týždni mali vo vybranom resp. náhradnom byte trvalý, prechodný alebo nehlásený (dočasný) pobyt a nie je predpoklad, že by mohli byť zisťovaní v danom štvrťroku zisťovania duplicitne v inom z vybraných bytov v rámci SR. Do zisťovania sa nezahrňuje inštitucionálne obyvateľstvo (t.j. osoby vo výkone trestu, nesvojprávne osoby umiestnené v ústavoch a pod.). Základ pre výberové zisťovanie pracovných síl tvorí náhodný výber bytov pokrývajúci všetky okresy Slovenskej republiky. Štvrťročne je do vzorky zaradených 10 250 bytov, čo predstavuje približne 0,6 % z celkového počtu trvale obývaných bytov v SR. Výber bytov je koncipovaný ako proporcionálny, to znamená, že veľkosť vzorky v každom okrese je závislá od počtu jeho obyvateľov. Súbor domácností, a tým aj respondentov vstupujúcich do VZPS je pravidelne obmieňaný. Každý štvrťrok sa obmieňa 20% vzorky VZPS (2050 bytov). Vybrané byty zostávajú súčasťou výberového súboru päť za sebou nasledujúcich štvrťrokov. Rotácia súboru je zabezpečená výberom bytov, to znamená, že každý vybraný byt má vopred určený štvrťrok zaradenia do zisťovania ako aj štvrťrok vyradenia do zisťovania. Údaje sú získavané osobnými rozhovormi (prvá návšteva sa uskutočňuje v domácnosti) alebo telefonicky (prevažne pri 2. až 5. návšteve) za použitia papierových dotazníkov. Od roku 2011 prebieha proces zavádzania počítačov do zisťovania. Pri počítačovom zisťovaní používa opytovateľ elektronickú formu dotazníka. Práca opytovateľov v teréne prebieha počas celého roka. Opytovatelia sú zamestnancami pracovísk ŠÚ SR. Miera návratnosti dotazníkov je okolo 94,5% (rok 2010). Pri výberovom zisťovaní pracovných síl sa pri zbere údajov využívajú dva typy dotazníkov. **Dotazník pre vybranú domácnosť** a **dotazník pre členov domácnosti vo veku od 15 rokov**. *Dotazník určený pre vybranú domácnosť* sa vyplňa samostatne za každú hospodáriacu domácnosť a je určený na získanie informácií o: počte osôb v domácnosti, príbuzenských vzťahov, na zistenie veku, vzdelania, rodinného stavu, národnosti a podobne. Druhý dotazník pre členov domácnosti je určený pre všetkých členov domácnosti vo veku 15 rokov a starších, ktorí sú evidovaní v dotazníku pre vybranú domácnosť. Za každú osobu, ktorá spĺňa uvedené vekové kritérium, sa vyplní dotazník. Tento typ dotazníka slúži na zistenie podkladov pre analýzu trhu práce a zisťujú sa informácie o: pracovnom statuse (zamestnaný, nezamestnaný), postavení v zamestnaní, stabilite zamestnania, dĺžke trvania zamestnania, dĺžke trvania absencie zamestnania, spôsoboch hľadania zamestnania, atď.

Vzhľadom k tomu, že zisťovanie je uskutočňované na výskumnej vzorke, je potrebné pre výpočet odhadov sledovaných ukazovateľov (či už zamestnanosť, nezamestnanosť atď.), ktoré by charakterizovali celú populáciu Slovenska, prepočítať (preväžiť) individuálne údaje získané od respondentov použitím matematicko-štatistických metód. Pri tomto zisťovaní sú v každom sledovanom štvrťroku údaje za osoby, ktoré boli ochotné spolupracovať prepočítané na stav obyvateľstva SR k 1.1. sledovaného roka (prevzatý zo štatistického zisťovania o pohybe obyvateľstva) podľa kraja, pohlavia a vekovej skupiny. Podobne ako v prípade každého výberového zisťovania

¹⁵Metodické vysvetlenie pojmov, <http://www.statistics.sk/pls/elisw/utiData.htmlBodyWin?uic=80>

¹⁶Metodické vysvetlenie pojmov, <http://www.statistics.sk/pls/elisw/utiData.htmlBodyWin?uic=80>

aj výsledky výberového zisťovania pracovných síl predstavujú odhad skutočných hodnôt sledovaných ukazovateľov. Najvyššiu presnosť dosahujú odhady vypočítané na úrovni celej SR. Pretože reprezentatívnosť výsledkov so znižovaním stupňa územnej jednotky klesá, najnižším územným celkom, za ktorý sa pravidelne vyhodnocujú výsledky VZPS, je kraj, no predmetom publikovania sú len základné ukazovatele - počet osôb ekonomicky aktívnych, pracujúcich, nezamestnaných, ekonomicky neaktívnych, miery ekonomickej aktivity, zamestnanosti a nezamestnanosti. Pri **výpočte miery nezamestnanosti je dôležité pripomenúť, že ŠÚ SR delí počet nezamestnaných počtom ekonomicky aktívneho obyvateľstva v aktuálnom roku (úrad práce delia tento počet predchádzajúcim rokom). Zlomkom by sa tento výpočet dal znázorniť nasledovne:**

Miera nezamestnanosti podľa VZPS sa vypočítava podľa vzorca:

$$\text{Miera nezamestnanosti v \%} = \frac{\text{počet nezamestnaných osôb podľa VZPS}}{\text{počet ekonom.aktív.obyvateľ.podľa VZPS}} \times 100$$

Od roku 2000 je vykazovaná nezamestnanosť ŠÚ SR pravidelne vyššia ako disponibilná nezamestnanosť podľa úradov práce. Je to spôsobené najmä tým, že úrady práce môžu vyradiť z evidencie uchádzačov o zamestnanie z viacerých dôvodov. Napríklad, ak boli len pasívnymi prijímateľmi sociálnych dávok, alebo ak sa pravidelne nedokazujú úradníkom, že si hľadajú prácu. Ďalšou možnosťou pre vyradenie z evidencie môže byť neúčast' na aktivačných programoch. Naproti tomu, respondenti, ktorí sa zúčastnili výberového zisťovania pracovných síl uskutočňovaného ŠÚ SR, nemusia pri zisťovaní miery nezamestnanosti hovoriť pravdu. Rozdiel, ktorý vzniká pri výpočte nezamestnanosti **rôznymi metódami**, je okolo štyroch percentných bodov, čo predstavuje okolo sto tisíc osôb v rámci celého Slovenska. Tieto osoby ŠÚ SR eviduje ako nezamestnaných, avšak podľa evidencie ÚPSVaR-u nie sú evidovaní ako UoZ, alebo boli vyradení. Teda, vzdali sa sociálnej podpory štátu aj programov, ktorými sa im snaží pomôcť pri hľadaní zamestnania. Celú túto „šedú skupinu“ osôb by sme mohli rozdeliť do troch skupín:

1. Osoby, ktoré pracujú načierno, ale štatistickému úradu povedia, že sú nezamestnané.
2. Osoby, ktoré sú ekonomicky neaktívne (sú to všetci ľudia, ktorí zamestnanie nemajú a ani si ho z akýchkoľvek dôvodov aktívne nehľadajú. Ďalej sem zaraďujeme aj študentov, učňov, dôchodcov, osoby v domácnosti, atď.), ale hovoria o sebe, že si hľadajú prácu, lebo „sa to patrí“.
3. Osoby, ktorým sa nechce alebo neoplatí evidovať sa na úrade a hľadajú si robotu samy. Označujeme ich aj ako „dobrovoľne nezamestnaní“.

Týmto sme si vysvetlili základný aparát pojmov súvisiacich s danou témou. Teraz sa pozrieme na niektoré dôvody a príčiny vzniku hospodárskej krízy.

2.1 Začiatky hospodárskej krízy

Pozrieme sa v skratke, ako vlastne kríza začala a čo boli jej príčiny. O hospodárskej kríze sa na Slovensku začalo hovoriť v roku 2008 a v druhom polroku Slovensko skutočne zasiahla. Začala sa prejavovať ako nepatrné znižovanie stavov zamestnancov v strojárskom, automobilovom, chemickom priemysle. Počas roka 2009 a 2010 sa však z „nepatrného“ znižovania stavov stala jedna z najväčších hospodárskych kríz, akú Slovensko zažilo. Kríza však nepostihla len naše územie, ale celú Európu, vrátane USA. Mnoho odborníkov práve USA považuje za prvé miesto vypuknutia finančnej krízy.

Ekonomická kríza spustila očistné procesy vo firmách. V niektorých segmentoch priemyslu mali firmy až príliš veľa zamestnancov (napr. automobilový priemysel). Pri poklese národného hospodárstva a poklese dopytu po tovaroch a službách boli firmy nútené začať znižovať stavy, alebo zavádzať úsporné opatrenia, ku ktorým patria hlavne znižovanie miezd, nútenie zamestnancov do čerpania

¹⁷Metodické vysvetlenie pojmov, <http://www.statistics.sk/pls/elisw/utiData.htmlBodyWin?uic=80>

dovoleniek, atď. Pri prepúšťaní sa podniky zbavili práve tých pracovníkov a prevádzok, ktoré neboli veľmi ziskové a prinášali stratu. Stúpal počet nezamestnaných. Po strate zamestnania bola šanca opätovne sa zamestnať malá a nájsť si prácu v obdobnom odbore veľmi nepravdepodobná. Nové pracovné miesta pribúdali len pozvoľne.

Na Slovensku bola začiatkom roka 2009 založená Rada pre hospodársku krízu, členmi ktorej sú zástupcovia Národnej banky Slovenska, odborov, zamestnávateľov, samospráv, bánk a vlády, ktorú zastupujú ministri jednotlivých rezortov. Rada má za cieľ navrhovať spôsoby boja proti hospodárskej kríze a jej dôsledkom, ktoré potom predkladá vláde na schválenie.

Vláda SR schválila celkovo 62 protikrízových opatrení. Na tieto opatrenia boli vypísané výzvy na čerpanie zdrojov. Vláda sa v rámci svojich 62 protikrízových opatrení zameriavala hlavne na štyri veci:

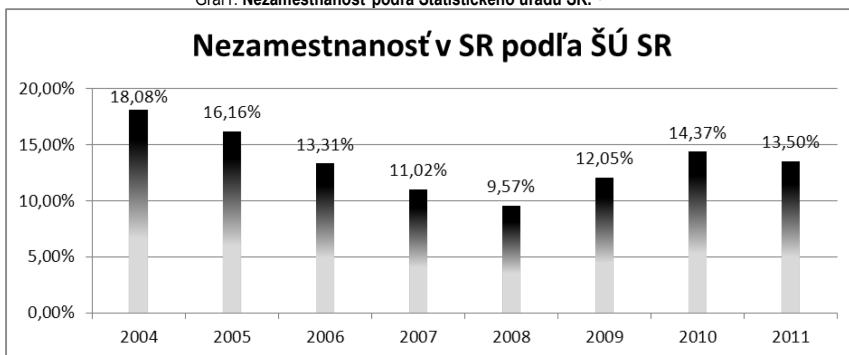
- na stimuláciu dopytu (šrotovné, zateplovanie, výstavba diaľnic),
- na zachovanie zamestnanosti (platenie odvodov za zamestnancov, sociálne podniky, opatrenia aktívnej politiky trhu práce),
- na ochranu finančného sektora (kontrola materských bánk, aby nevyťahovali likviditu zo slovenských dcér, 100%-né krytie vkladov v bankách),
- na zlepšenie podnikateľskej klímy (rýchlejšie vrátenie DPH, zvýšenie nezdaniteľného minima).

Tieto opatrenia však neboli postačujúce, čo malo za následok postupné prepúšťanie zamestnancov. Od roku 2008 do roku 2010 sa nezamestnanosť na Slovensku zvýšila o 4,8%, čo predstavovalo približne 130 tisíc osôb. Podľa niektorých odborníkov mali byť práve tieto dva roky najhoršie. Situácia v roku 2011 sa však nezlepšila. Absolútny počet nezamestnaných stále stúpал.

3 Výsledky práce: Nezamestnanosť v číslach

V tejto kapitole sa pozrieme na údaje o výške nezamestnanosti na Slovensku zozbierané rôznymi metódami.

Graf1: Nezamestnanosť podľa Štatistického úradu SR.¹⁸

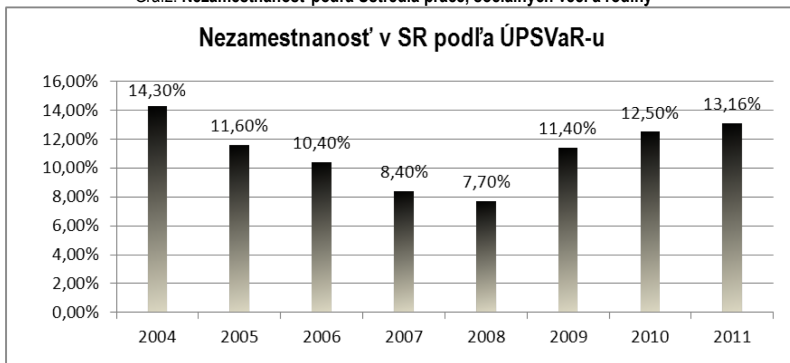

Ako si môžeme všimnúť, nezamestnanosť od roku 2004 na Slovensku každoročne klesala. Bol to prejavom zlepšujúcej sa ekonomickej situácie. Každým rokom klesal počet nezamestnaných, zvyšovala sa zamestnanosť, rástol HDP, dopyt po tovare stúpал, celková ekonomická situácia bola stabilná a teda ekonomika Slovenska konvergovala. Táto prospešná situácia sa však neprejavovala len

¹⁸Zdroj: Údaje sú prebraté zo ŠÚ SR(vlastné spracovanie dát) <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>>

u nás, ale takmer v celej Európe a USA. V roku 2008 dosiahla SR najnižšiu mieru nezamestnanosti od vzniku samostatnosti. Jej hodnota podľa ŠÚ SR predstavovala hodnotu 9,57%, čo je v absolútnom vyjadrení 257500 nezamestnaných osôb. Avšak koncom roka 2008 sa začala prejavovať hospodárska kríza.

Graf2: Nezamestnanosť podľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny¹⁹

Ako môžeme vidieť, percentuálne hodnoty vykazované úradom práce sú nižšie vo všetkých porovnávaných rokoch, ako hodnoty vypočítané štatistickým úradom. Je to spôsobené paradoxom, ktorý je spomínaný vyššie. Dôležité je ešte raz pripomenúť, že ŠÚ SR delí počet nezamestnaných ekonomicky aktívnym obyvateľstvom aktuálneho roka, ÚPSVaR delí počet nezamestnaných ekonomicky aktívnym obyvateľstvom predchádzajúceho obdobia. Preto napríklad v roku 2010 používal ŠÚ SR pri výpočte miery nezamestnanosti, za použitia metódy VZPS, hodnotu ekonomicky aktívneho obyvateľstva 2 706 500 osôb. Ústredie práce používalo hodnotu ekonomicky aktívneho obyvateľstva predchádzajúceho roka, čo predstavovalo hodnotu 2 687 048 osôb.

Aj napriek tomu podľa ÚPSVaR-u bola najnižšia nezamestnanosť na Slovensku v roku 2008, kedy dosiahla hodnotu 7,7%, čo predstavovalo približne 199 561 disponibilných nezamestnaných osôb. V roku 2010 bola nezamestnanosť na úrovni 12,50% a predstavovala hodnotu 335308 disponibilných nezamestnaných osôb. Nezamestnanosť sa zvýšila o 4,8%, čo predstavuje okolo 131 000 osôb. Podľa výpočtov ÚPSVaR-u sa nezamestnanosť v roku 2011 zvýšila, avšak ŠÚ SR už vykazoval mierny pokles. Pravdou je, že celý rok 2011 sa prejavoval zvyšovaním absolútneho počtu nezamestnaných na úradoch práce. Napriek tomu, že ekonomická situácia Slovenska sa pomaly zlepšovala, HDP pomaly rástlo, dopyt po produktoch trochu ožival, nezamestnanosť stúpala. Mohlo to byť spôsobené práve tým, že firmy, ktoré prepustili svojich zamestnancov z dôvodu poklesu dopytu po ich produktoch, sa po opätovnom „oživení“ dopytu nerozhodli rozšíriť rady zamestnancov. Preto bol rok 2011 sprevádzaný vysokou nezamestnanosťou na Slovensku. Jej priemerná ročná hodnota vykazovala 13,16%, čo predstavuje priemerne 350960 disponibilných uchádzačov o zamestnanie.

¹⁹Zdroj: Údaje sú prebraté z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (vlastné spracovanie dát) <<http://www.upsvar.sk/>>

Tabuľka 1: Porovnanie nezamestnanosti v SR²⁰

Evidovaná nezamestnanosť na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Disponibilný počet UOZ	373471	301186	265353	219231	199561	303063	335308	350960
Miera evid.nezamestn. z dispon.UOZ	14,30%	11,60%	10,40%	8,40%	7,70%	11,40%	12,50%	13,16%
Počet UOZ	409082	340401	299181	250938	230433	340243	380791	380791
Evidovaná nezamestnanosť	15,39%	12,87%	11,27%	9,47%	8,56%	12,65%	14,07%	14,59%
Evidovaná nezamestnanosť podľa ŠÚ SR								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Počet nezamestnaných podľa VZPS	480700	427500	353400	291900	257500	324200	389000	363300
Miera evid.nezamestn.podľa VZPS	18,10%	16,20%	13,30%	11%	9,60%	12,10%	14,40%	13,40%

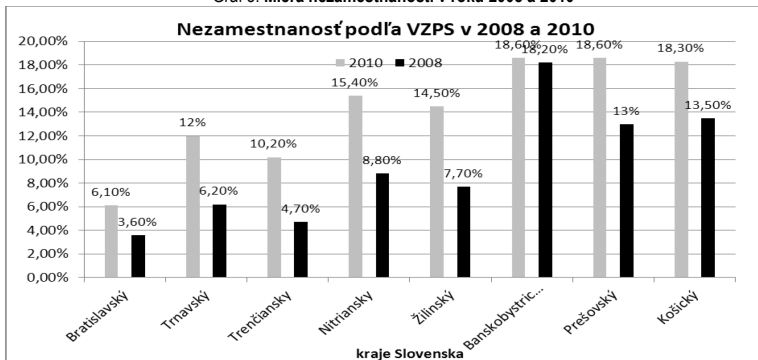
*údaje sú uvedené len za 3 kvartálové obdobia (január -september 2011)

Táto tabuľka nám interpretuje údaje získané ŠÚ SR a údaje získané ÚPSVaR-om. Dobré vidieť, ako sa líšia údaje získané úradmi. Absolútne aj percentuálne počty vykazované ÚPSVaR-om sú vo všetkých sledovaných rokoch nižšie. Najväčšie rozpätie absolútneho rozdielu je 126 314 osôb a reprezentuje rok 2005. Najmenšie rozpätie absolútneho rozdielu je 21 137 osôb a reprezentuje rok 2009. Ak by sme porovnali v roku 2011 evidovanú mieru nezamestnanosti podľa ÚPSVaR-u a mieru nezamestnanosti podľa ŠÚ SR, rozdiel bol len 0,24 percentuálneho bodu. Ak by sme si položili otázku, akú mieru nezamestnanosti vykazovala SR napríklad v roku 2011, odpoveď by mohla byť niekde medzi 13,6% a 14,59%, podľa toho, akou metódou sa výpočet uskutočňoval. Preto niektoré rôzne hodnoty nezamestnanosti pre daný región alebo kraj môžu byť všetky správne. Nesporným faktom však ostáva, že za obdobie od roku 2008 do roku 2010 prišlo o prácu približne 150 000 osôb podľa údajov z ÚPSVaR-u, a okolo 130 000 osôb podľa ŠÚ SR.

4 Nezamestnanosť v jednotlivých krajoch Slovenska podľa metódy VZPS

Teraz sa pozrime na výšku nezamestnanosti v jednotlivých krajoch Slovenska uskutočňovanú Štatistickým úradom SR, metódou VZPS. Pre lepšiu interpretáciu sa pozrime na graf č.3, na ktorom je znázornená miera nezamestnanosti v rokoch 2008 a 2010.

²⁰Zdroj : Údaje sú prebraté z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a ŠÚ SR.<<http://www.upsvar.sk/>>

Graf 3: Miera nezamestnanosti v roku 2008 a 2010²¹

Ako nám ukazuje graf č.3, najnižšiu nezamestnanosť v roku 2008 dosahoval Bratislavský kraj. Druhú najnižšiu nezamestnanosť dosahoval Trenčiansky kraj. Medzi kraje s najvyššou nezamestnanosťou patrili jednoznačne Banskobystrický, Košický a Prešovský kraj. Rok 2008 sa niesol v znamení najnižšej nezamestnanosti v SR a rovnako aj vo všetkých krajochoch.

Graf ponúka aj výsledky z roku 2010. Môžeme si všimnúť, že nezamestnanosť sa vo všetkých krajochoch výrazne zvýšila. Spomedzi 8 krajochov opäť najvyššiu nezamestnanosť dosahovali Banskobystrický kraj, Prešovský kraj a Košický kraj. Tu je však dobré pripomenúť, že percentuálna miera nezamestnanosti nemusí byť ten najvhodnejší ukazovateľ. Ako sme v úvode textu spomínali, nezamestnanosť sa vypočítava ako pomer celkového počtu nezamestnaných k počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva (to sú osoby vo veku od 15 rokov, ktoré patria medzi pracujúcich v civilnom sektore, nezamestnaných alebo príslušníkov ozbrojených zložiek). Lepším ukazovateľom v tomto prípade by bol absolútny počet nezamestnaných v daných krajochoch. Nasledujúca tabuľka nám interpretuje veľkosti jednotlivých krajochov podľa počtu obyvateľov, ekonomicky aktívneho obyvateľstva a absolútného počtu nezamestnaných osôb v jednotlivých krajochoch.

Tabuľkač.2: Porovnanie nezamestnanosti v jednotlivých krajochoch SR za roky 2008 a 2010²²

Kraj, SR	2008				2010			
	počet ob.	EAO	abs.počet nezamest.	počet %	počet ob.	EAO	abs.početne zamest.	počet %
Banskobystrický	654 096	326900	59500	18,20%	652 800	325200	60300	18,60%
Prešovský	803 083	374800	48700	13%	808 532	386700	72000	18,60%
Košický	774 728	350300	47200	13,50%	779 247	359600	65800	18,30%
Nitriansky	706 508	360500	31700	8,80%	705 193	352400	54100	15,40%
Žilinský	695 992	336800	25900	7,70%	698 009	334900	48700	14,50%
Trnavský	558 807	296900	18300	6,20%	562 391	304100	36600	12%
Trenčiansky	599 947	299300	13900	4,70%	599 018	301200	30700	10,20%
Bratislavský	613 811	345900	12400	3,60%	625 834	342400	20900	6,10%

²¹Zdroj: Údaje sú prebraté zo ŠÚ SR (vlastné spracovanie dát) <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>>

²²Zdroj: Údaje sú prebraté zo ŠÚ SR (vlastné spracovanie dát) <<http://px-web.statistics.sk/PXWebSlovak/>>

Ako si môžeme všimnúť, najväčší kraj podľa počtu obyvateľov je Prešovský kraj. Rovnako je v tomto kraji aj najväčší počet EAO. Napriek tomu tento kraj nevykazuje najvyššiu nezamestnanosť. V roku 2008 najvyššiu nezamestnanosť (percentuálne aj absolútne hodnoty) dosiahol Banskobystrický kraj. Druhý najvyšší absolútny počet nezamestnaných dosiahol Prešovský kraj, hoci vykazoval nižšiu percentuálnu mieru nezamestnanosti (13%) ako Košický kraj (13,5%). Tento paradox bol spôsobeným počtom EAO, ktoré je vyššie v Prešovskom kraji. Teda počet nezamestnaných v Prešovskom kraji sa delí počtom 374 800 osôb (EAO) ale počet nezamestnaných v Košickom kraji sa delí počtom 350 300 osôb (EAO) a preto je percentuálna miera nezamestnanosti v tomto kraji vyššia.

V roku 2010 dosiahol najväčší počet nezamestnaných Prešovský kraj. Počas dvoch rokov sa nezamestnanosť zvýšila zo 48700 na 72000 osôb. Druhú najvyššiu nezamestnanosť dosiahol Košický kraj, v ktorom sa hodnota nezamestnaných počas dvoch rokov zvýšila zo 47200 na 65 800. Zaujímavé je, že Banskobystrický kraj, ktorý v roku 2008 dosiahol suverénne prvenstvo v počte nezamestnaných, v roku 2010 nezvýšil rady nezamestnaných o veľké množstvo. Z toho by sme mohli usúdiť, že v Banskobystrickom kraji je problém s dlhodobou nezamestnanosťou. Na týchto hodnotách vidieť, že Prešovský a Košický kraj boli naozaj ovplyvnené hospodárskou krízou, ktorá rozšírila rady nezamestnaných o značné množstvo. Avšak v Banskobystrickom kraji bola vysoká nezamestnanosť aj v roku 2008, kedy bola ekonomická situácia na dobrej úrovni a nezamestnanosť dosahovala najnižšie hodnoty na celom území s výnimkou tohto kraja. Záverom by sme len mohli skonštatovať, že najvyššia nezamestnanosť je jednoznačne v Prešovskom, Košickom a Banskobystrickom kraji. Hlavne kvôli týmto trom kľúčovým krajom dosahuje SR vysokú nezamestnanosť.

4.1 Výška nezamestnanosti v jednotlivých okresoch SR

V tejto časti si ešte priblížme nezamestnanosť v jednotlivých okresoch. Keby sme zostavili rebríček okresov s najvyššou nezamestnanosťou za roky 2008 a 2010 (pred krízou a počas krízy), výsledky by boli nasledovné. Tieto hodnoty sú zozbierané z regionálnych úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, keďže ŠÚ SR vykonáva štatistiky len za celé územie Slovenska a jednotlivé kraje.

Tabuľka 3: **Nezamestnanosť v okresoch SR²³**

Tabuľka 6: Rozmestnenie veľkých podnikov SR								
	Okres	2008	2010		Okres	2008	2010	
1.	Rimavská Sobota	10 490	12 908		1.	Rimavská Sobota	26,83%	33,64%
2.	Trebišov	9 132	11 649		2.	Revúca	25,57%	28,83%
3.	Košice - okolie	8 468	10 941		3.	Rožňava	21,74%	26,82%
4.	Prešov	8 263	13 053		4.	Trebišov	19,80%	24,42%
5.	Michalovce	7 062	8 647		5.	Kežmarok	19,75%	26,18%
6.	Levice	6 519	8 306		6.	Veľký Krtíš	19,06%	23,71%
7.	Rožňava	6 331	8 432		7.	Sabinov	18,07%	25,71%
8.	Nové Zámky	5 282	8 876		8.	Lučenec	17,96%	23,20%
9.	Prievidza	4 345	8 353		9.	Poltár	17,67%	22,06%
10.	Komárno	4 182	8 462		10.	Košice - okolie	17,37%	21,27%

Ak si všimneme tabuľku č.3, môžeme vidieť prvých 10 okresov s najvyššou nezamestnanosťou. Treba však opäť zdôrazniť, že je dôležité, čo navzájom porovnávame. Pokiaľ porovnávame absolútny počet nezamestnaných, najvyššiu nezamestnanosť dosiahol v roku 2008 okres Rimavská Sobota, na druhom mieste skončil Trebišov a tretie miesto patrilo Košiciam. V roku 2010 zostal zoznam nezmenený, len sa zmenili pozície jednotlivých krajov.

²³Zdroj: Údaje sú prebraté z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny <<http://www.upsvar.sk/>>

Pokiaľ porovnávame mieru nezamestnanosti (ktorá zohľadňuje aj ekonomicky aktívne obyvateľstvo), najvyššiu nezamestnanosť v roku 2008 dosiahol opäť okres Rimavská Sobota, na druhom mieste je Revúca a tretie miesto patrí Rožňave. V roku 2010 zostal zoznam opäť nezmenený, len sa zmenilo poradie jednotlivých okresov. Prvé miesto však aj tak zostáva okres Rimavská Sobota.

Ešte treba pripomenúť, že absolútny počet nezamestnaných aj miera nezamestnanosti sú vypočítané z disponibilných uchádzačov o zamestnanie (teda z tých, ktorí sú hneď schopní nastúpiť na pracovné miesta). Preto hovoríme o disponibilnej miere nezamestnanosti. Reálna miera nezamestnanosti by bola ešte o niekoľko percent vyššia. Pozrime sa aspoň na rozdiely absolútnych počtov medzi uchádzačmi o zamestnanie a disponibilnými uchádzačmi o zamestnanie.

Tabuľka 4: Počet UOZ a disponibilných UOZ v jednotlivých okresoch SR²⁴

okres	UOZ 2010	disponibilní UOZ 2010
Prešov	14 253	13 053
Rimavská Sobota	14 146	12 908
Trebišov	13 308	11 649
Košice - okolie	11 877	10 941
Michalovce	11 169	8 647
Nové Zámky	10 081	8 876
Levice	9 648	8 306
Vranov nad Topľou	9 376	7 278
Prievidza	9 303	8 353
Spišská Nová Ves	9 300	6 938

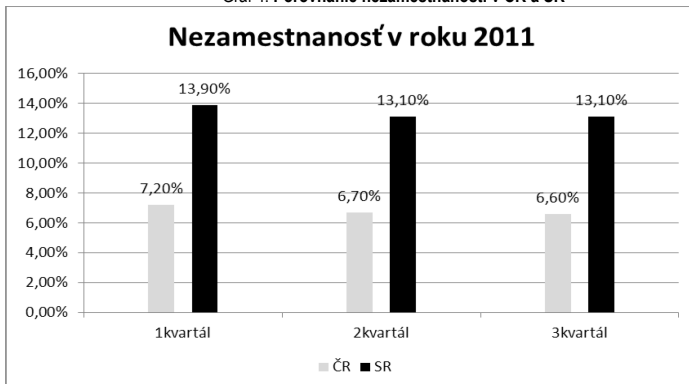
Z tabuľky možno vyčítať, že niektoré rozdiely sú veľmi veľké. Najväčší rozdiel je v okrese Michalovce, kde z 11 169 nezamestnaných je len 8 647 osôb schopných ihneď nastúpiť na pracovné miesto. Tento rozdiel predstavuje 2 522 osôb, ktoré nemôžu pracovať, pokiaľ by dostali ponuku pracovného miesta. Najčastejšie dôvody ich práce neschopnosti sú choroba, zlý zdravotný stav, nevyhovujúce pracovné podmienky, absolventská prax, účasť na aktivačných alebo rekvalifikačných kurzoch. Druhý najväčší rozdiel je v okrese Spišská Nová Ves, kde z 9 300 nezamestnaných je len 6 938 osôb schopných nastúpiť do zamestnania. Tento rozdiel predstavuje 2 362 osôb s pracovnou neschopnosťou.

5 Vývoj nezamestnanosti v roku 2011 na Slovensku a v Českej republike

V tejto kapitole si priblížime vývoj nezamestnanosti na Slovensku a v Českej republike v roku 2011. Porovnávané údaje boli získané zo ŠÚ SR a ČSU (za použitia metódy VSZP). V grafe si môžeme všimnúť percentuálne rozdiely miery nezamestnanosti týchto dvoch susedných krajín.

²⁴Zdroj: Údaje sú prebraté z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny <<http://www.upsvar.sk/>>

Graf 4: Porovnanie nezamestnanosti v ČR a SR²⁵

Ako môžeme vidieť, miera nezamestnanosti na Slovensku v roku 2011 je vo všetkých troch porovnávaných obdobiach vyššia ako v Českej republike. Najväčší percentuálny rozdiel reprezentuje prvý kvartál a predstavuje hodnotu 6,7 percentuálneho bodu. Rozdiel predstavuje dosť vysokú percentuálnu hodnotu. Preto je tu dôležité a vhodné priblížiť si aj hodnoty absolútneho počtu nezamestnaných za porovnávané krajiny.

Tabuľka 4: Porovnanie výšky nezamestnanosti v roku 2011 v SR a ČR²⁶

Česká republika - rok 2011			
	1. kvartál	2. kvartál	3. kvartál
abs.počet.nezamest.	376000	354600	345600
miera nezamest. v %	7,20%	6,70%	6,60%
Slovenská republika - rok 2011			
	1. kvartál	2. kvartál	3. kvartál
abs.počet.nezamest.	375600	354500	357800
miera nezamest. v %	13,90%	13,10%	13,10%

Ako nám ukazuje tabuľka, miera nezamestnanosti v porovnávaných krajinách predstavuje značný rozdiel, avšak absolútne počty nezamestnaných sa veľmi neodlišujú. Dalo by sa povedať, že Slovenská republika má porovnateľný počet nezamestnaných ako Česká republika. Treba však pripomenúť veľmi dôležitý a nesporný fakt. Slovensko má nižší počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva ako Česko. Na výpočet miery nezamestnanosti používal Štatistický úrad SR hodnotu EAO 2706500 osôb. Český štatistický úrad používal v roku 2011 hodnotu EAO 5 274900 osôb. Z toho dôvodu, je síce absolútny počet nezamestnaných v oboch krajinách podobný, ale miera nezamestnanosti (ktorá zohľadňuje hodnotu EAO) na Slovensku vykazuje vyššie hodnoty než v Česku. Ďalším nesporným faktom zostáva, že Česká republika má viac ako dvojnásobok ekonomicky aktívneho obyvateľstva oproti Slovensku. Teda Slovensko má síce porovnateľný počet nezamestnaných ako Česko, má aj dva krát nižšiu hodnotu EAO a dva krát nižší počet obyvateľstva.

²⁵Zdroj: ŠÚ SR, ČSU (vlastné spracovanie dát) <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>>
http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zamestnanost_nezamestnanost_prace

²⁶Zdroj: ŠÚ SR, ČSU (vlastné spracovanie dát) <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>> <www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zamestnanost_nezamestnanost_prace>

Záver

Záverom treba ešte raz pripomenúť hlavné výsledky a nesporné fakty, ktoré vyplývajú z analýzy. Kríza, ktorá postihla celú Európu, zasiahla aj Slovensko v značnej miere. Počas troch rokov prišlo o zamestnanie na Slovensku viac než 150 000 osôb. Nezamestnanosť v roku 2011 sa počas celého roka zvyšovala. Miera nezamestnanosti z decembra 2011 (podľa USPVaR) predstavuje 13,59%. Úrady práce sú preplnené počtom nezamestnaných osôb. Medzi kraje s najvyššou nezamestnanosťou na Slovensku patria Prešovský, Košický, a Banskobystrický kraj. Miera nezamestnanosti v týchto krajoch sa v decembri roku 2011 pohybovala okolo 19%, čo je ďaleko za teoretickou normou (za prirodzenú normu nezamestnanosti sa považuje číslo do 10%). V týchto krajoch prišlo o zamestnanie počas troch rokov priemerne 20 000 osôb. Z pomedzi okresov s najvyššou mierou nezamestnanosti patria okresné mestá Rimavská Sobota, Trebišov, Revúca. V týchto regiónoch sa miera nezamestnanosti v roku 2011 pohybovala priemerne okolo 30%, čo predstavuje okolo 12 000 nezamestnaných osôb. Dôležité je pripomenúť aj fakt, že miery nezamestnanosti sa môžu líšiť v závislosti, z akého úradu čerpáte informácie. Nesporným faktom však zostáva, že miera nezamestnanosti na Slovensku je v súčasnosti na vysokej úrovni. Kedy sa to zlepší je veľmi ťažké predpokladať. Bude veľmi zaujímavé sledovať, ako sa bude vyvíjať situácia v roku 2012.

Literatura

- [1] SAMUELSON, P.A – NORDHAUS, W.D. 2000. *Ekonomía*. Bratislava: ELITA, 2000. ISBN 80-8044059-X.
- [2] MARTINCOVÁ, Marta. 2002. *Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*. Bratislava: IURA EDITION, 2002. ISBN 80-89047-31-9.
- [3] Metodické vysvetlivky. [online]. [cit. 20.1.2012]. Dostupné na: <<http://www.statistics.sk/pls/elisw/utlData.htmlBodyWin?uic=80>>
- [4] Regionálna databáza. [online]. [cit. 20.1.2012]. Dostupné na: <<http://px-web.statistics.sk/PXWebSlovak/>>
- [5] Explorer štatistických ukazovateľov. [online]. [cit. 20.1.2012]. Dostupné na: <<http://www.statistics.sk/pls/elisw/metainfo.explorer>>
- [6] ŠU SR. [online]. [cit. 20.1.2012]. Dostupné na: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>>
- [7] UPSVaR. [online]. [cit. 20.1.2012]. Dostupné na: <<http://www.upsvar.sk/>>.
- [8] ETREND. [online]. [cit. 20.1.2012]. Dostupné na: <<http://ekonomika.etrend.sk/ekonomika-slovensko/ziaden-z-udajov-o-nezamestnanosti-nehovori-o-trhu-prace-vsetko.html>>
- [9] Metóda VZPS. [online]. [cit. 8.2.2012]. Dostupné na: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=1937>>.